

Икономическият модел на Кралство Дания в контекста на глобалната конкуренция

Елена Маркова¹

Икономиките на петте северни страни – модел на победителите

Тази година Световният икономически форум посочи икономическите модели на петте Северни страни – Финландия, Швеция, Дания, Исландия и Норвегия като особен фактор в световната икономика. Причина за това е тяхното непрестанното присъствие сред първите десет страни в света по почти всички икономически показатели в годишния GLOBAL COMPETITIVENESS Report 2005-2006. Икономическите модели в северните страни бяха определени като модели на ПОБЕДИТЕЛИТЕ в глобалната икономика.

Петте северни страни имат различни структури на икономиката и пазари на работната сила, но общ модел на благосъстояние – високо данъчно облагане, широк и ефективен публичен сектор и добре развити отворени пазарни икономики. Според един от водещите експертни институти в Дания, Monday Morning другата обща характеристика, причина за техния успех е ценностностна система, характерна за тези страни - силното чувство за съпричастност към проблемите на общността, желание за равенство между хората в обществото, къса властова дистанция - плоска йерархична структура, гъвкавост и самостоятелност на взимане на решенията, високо взаимно доверие, уважение към природата и протестантска работна етика и естетика.

Основни показатели на датската икономика

Различието в структурата на икономиките на петте страни обуславя развитието на различни икономически модели.

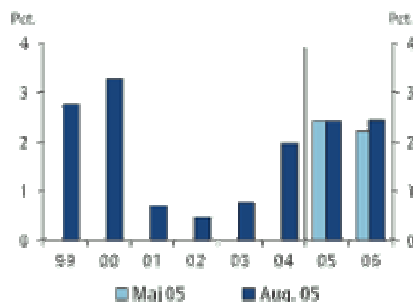
В Дания икономиката е базирана на малки и средни предприятия. По данни на датската статистика броя на предприятията, които имат повече от 1000 работници е под 1%. Исторически Дания е селскостопанска страна, но последните години на глобализация налагат промени в датската индустрия, която понастоящем е базирана на добре развит сектор на услуги и на експорт на индустриалната продукция.

По данни на Министерство на технологиите и иновациите в сектора на услуги са заети 72% от работещите в Дания, които допринасят с 50% за вътрешния брутен продукт. Въпреки, че Дания продължава да е сред водещите износители на свинско месо в света, понастоящем 72% от експорта на страната е на високотехнологични индустриални стоки.

Макроикономическите параметри на страната показват ниска инфлация от 1,4% и запазване на тенденцията на ръст на БНП от около 2%. виж фигурата по-долу.

Ръст на БНП

¹ Втори секретар, посолство на Р България, Копенхаген

Източник: Министерство на финансите на Дания

По данни на Датската национална банка безработицата в страната, която в началото на годината бе от 5,4% продължава да намалява. Същевременно се очаква излишъците в бюджета от 40 млрд. крони заложи за 2006 г. да нарастват и да достигнат най-доброто ниво в ЕС – 2% от БВП.²

По БВП на глава от населението Дания се нарежда на едно от челните места в света с 32 135 USD. на глава от населението:

Както министър-председателят Андерс Фог Расмусен посочи във връзка с откриването на новата парламентарна година на 4 октомври т.г.: "...времената са добри и успешни. Живеем в благосъстояние. Датската икономика е силна, конкурентноспособна и от най-висока европейска класа. Държавният ни дълг е сред най-ниските в Европа. Имаме гъвкав трудов пазар и стабилна мрежа от социални осигуровки. Инвестиционният климат в страната ни беше определен за най-добрия в света. Излишъкът в държавния ни бюджет е най-големия в Европейския съюз... Дания не е само едно от най-богатите общества в света. Тя е и едно от най-равнопоставените общества, що се отнася до разликите между печелещите повече и печелещите по-малко."

Датският икономически модел- flexsesurity

² Данни на МФ на Дания.

Датският икономически модел се нарича **FLEXSECURITY** и комбинира елементи на силно либерализираната и отворена икономика на англо-саксонските страни с високото ниво на социална осигуреност, характерно за западно европейските икономики на континентална Европа. Резултатът на практика е работодатели, които са в непрестанна взаимна конкуренция за привличане на най-добрите и компетентни трудещи се и трудещи се, които са принудени да увеличават квалификациите се непрекъснато, за да могат да запазят работните си места. По данни на Световната банка³, Дания е на трето място в света /заедно с Малайзия/ по мобилност на работния пазар. Пред нея са само Сингапур и САЩ. За Дания с население от приблизително 5 млн. души и работна сила от около 3 млн. човека това означава, че 600 000 работещи годишно сменят работните си места. Освен това годишно в Дания се закриват 250 000 работни места, като същевременно се откриват приблизително същият брой нови.⁴

Наскоро датският министър-председателят Андерс Фог Расмусен обяви че, френски и британски държавни и икономически експерти изследват внимателно датския икономически модел **flexsecurity**, който дава много добри резултати в годините на стагнация на икономиките и пазара на работната сила в други големи западно-европейски икономики.

Моделът **FLEXSECURITY** е базиран основно на 3 елемента:

- **Гъвкаво законодателство в областта на наемане и освобождаване на работна сила** - в Дания, за разлика от много други западно-европейски страни е лесно да бъде уволнен всеки работник/служещ, който не отговаря на изискванията, независимо дали това е в частен или държавен сектор/.

- **Високо ниво на социална осигуреност на безработните, съчетано с едно от най-ниските нива на социална осигуровка от страна на работодателя:**

³ "Doing Business in 2004 – Understanding Regulation ", 2003

⁴ Данни на Конфедерацията на датската индустрия

Сравнителна таблица на вноските за социално осигуряване на работодателя като процент от доход равен на БНП на глава от населението (2004),

Източник: *The World Competitiveness Yearbook 2005, IMD*

- **Активна и ефективна трудова политика, свързана с усъвършенстване на знанията и компетенциите на човешкия ресурс.**

Дания не разполага с друг значим за икономиката ресурс, освен човешкия ресурс. Непрекъснатото усъвършенстване на квалификациите на работещите и подобряване на тяхната продуктивност, както в публичния, така и в частния сектор, са важна предпоставка за конкурентноспособността на датската икономика, поради високото ниво на минимално заплащане на работния труд:

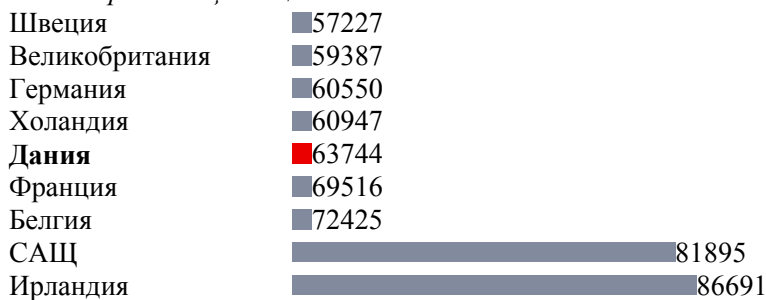
Преквалификация на датските трудеци се, високи стойности показват високо ниво на преквалификация

Източник: *The World Competitiveness Yearbook 2005, IMD*

Продуктивност

БНП на работещ в US\$

Източник: *The World Competitiveness Yearbook 2005, IMD*

Според икономисти именно високото ниво на преквалификация и на LIFE LONG LEARNING сред датските трудещи се, съчетано с високо ниво на разходи за образованието – 9% от БВП /6% във Франция и 4,1% в Германия/ дават изключително добри резултати на пазара на работната сила в европейски мащаб, където датските трудещи се са сред едни от най-мотивирани в Европа да посрещнат предизвикателствата пред развитите европейски икономики, свързани с демографските проблеми и с процеса на глобализация, които налагат необходимостта за сериозни промени в досегашния модел на финансиране на държавата на благосъстоянието, с цел запазване и подобрене на нивото на държавно финансираното здравеопазване, образованието и грижата за стари хора.

Реформи в датския модел на благосъстояние преход от икономика на yes, but...към икономика на why not

През последните години в Дания се води широк обществен и политически дебат, свързан с бъдещето на датската икономика и необходимостта от планиране на навременни реформи на държавата на благосъстоянието, които да осигурят стабилно икономическо бъдеще на държавата.

Този широк обществен дебат за промените в световната икономика и за тяхното отражение върху ежедневието на датските граждани и трудещи се отличава до голяма степен Дания от страни като напр. Франция, в които политиците не дискутират обективните промени в глобалния свят със своите избиратели. Дебатът в Дания за предизвикателствата пред държавата на благосъстоянието се води от всички сериозни участници в обществения живот в Дания – политически партии, организации на работодатели и на работещи. Търсят се общи решения за подготовка на пазара на труда за новите условия на конкуренция от страна като Китай и Индия.

Резултатът от този дебат показва, че в сравнение с други народи датското население е сред най-подготвените за промените в световната икономика:

Глобализация

Отношение към процесите на глобализация – положително отношение при нарастващи показатели

Източник: The World Competitiveness Yearbook 2005, IMD

Като пример за това колко сериозно страната гледа на новите предизвикателства може да бъдат посочени резултатите от последната годишна среща на Конфедерацията на Датската индустрия на 29 септември т.г.⁵

На конференцията, на която присъстваха министър-председателят и още 9 министъра от общо 18, ръководството на датската индустрия представи 3 от най-добрите модели в света, елементи от които Дания трябва да приложи, за да постигне желаните резултати в съответните области.

Първата област е образованието, където бе представен моделът от американския щат Масачузетс във връзка със съчетанието между образование, иновации и работни места. Втората област, която има нужда от подобрене в Дания е предприемачеството и максимално задържане на работната сила на трудовия пазар. Като пример за най-добри постижения в тази област бе дадена Исландия. Третата област, в която Дания ще внедри най-добрите световни модели е интернационализация и растеж на икономиката. За пример бе даден моделът на Ирландия, която няма подобна в икономически растеж и привличане на инвестиции през последните 15 години.

Всички присъстващи дискутираха в 3 работни групи тези модели и елементите от тях, които могат да бъдат внедрени в датската икономика и обществен живот, за да могат да бъдат отчетени резултати в желаните области.

На края на деня министър-председателят направи изказване, на базата на постъпилите предложения, с изпълнението на някои от които той се ангажира лично. Бе отчетено, че политическият и икономически елит на Дания имат обща цел, която е превръщането на Дания в държава-победител в глобалната конкуренция. Поради тази причина прехода в датската икономика бе характеризирани като преход от икономика на **YES BUT...към икономика на WHY NOT.**

Във връзка с реформите на държавата на благосъстоянието правителството на Андерс Фог Расмусен създаде през 2003 год. две комисии, Комисия по благосъстоянието и Съвет по Глобализацията, съставени от известни икономически експерти, бизнесмени и ректори на големи учебни заведения. Задачите на двата реномирани експертни съвета са да изследват в дълбочина датския икономически модел, да направят прогнози за неговото развитие и да набележат промените, които се налагат във всички сфери на обществото, за да може Дания успее да се справи с глобалните предизвикателства.

Макар че резултатите от дейностите на комисиите ще излязат съответно в края на декември т.г. и в началото на 2006 год. правителството на Дания обяви, че започва система от реформи и на откриването на Фолкетинга бе представена програма за промени на около 200 датски закона, повечето от които са пряко свързани с постепенната промяна на модела на икономиката.

Приоритетите за 2005- 2006 год. обявени в речта на министър-председателя при откриване на Фолкетинга са:

- **Реформи във всички степени на образованието**

Целта на реформата е да превърне датското образование от най-скъпото в света на глава от населението в едно от най-добрите в света.

- **Средства за образование**

⁵ Dansk Industri е една от най-големите организации на датските работодатели, с членове над 6 000 датски фирми

Процент от БНП

Източник: *The World Competitiveness Yearbook 2005, IMD*

Реформите засягат всички степени на образователната система.

В прогимназията се въвеждат национални тестове, които да сравняват нивото на придобити знания в училищата и нивото на учителите.

Във връзка със специализацията на Дания в развитието на високи технологии и иновации се увеличават часовете по природо-математическите науки.

По данни на ЕК 78% от датчаните владеят английски език на добро разговорно ниво /43% владеят немски език и 14% френски език/ икономическите експерти препоръчват развитието на повече езикови умения, които да стимулират предприемчивостта на датчаните и в региони, където не се говори английски език.

Поради това часовете по чужди езици в прогимназията също се увеличават значително.

Общо за насърчаване на промени в образованието, които постепенно да доведат до насърчаване на изследователската дейност правителството на Дания обяви, че ще отдели 10 млрд. крони, като разходите за насърчаване на иновации и научни изследвания ще достигнат 1% от БНП през 2010 год.

- **Реформи в социалното осигуряване**

Целта на реформите е да се увеличат стимулите за търсене на работа от “хронично безработните” в Дания. В този аспект се планират и данъчни реформи, които да увеличат разликата между нивото на социалните помощи и минималната работна заплата.

- **Реформи в публичния сектор**

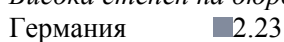
Широката основа на датския публичен сектор го прави важна предпоставка за подобрене на показателите на страната в международната конкуренция. Макар Дания да е сред страните с най-малка бюрокрация и най-голяма ефективност на публичния сектор, мерките които се приемат са за изравняване на стандартите на продуктивност от частния сектор с този на държавния.

В държавните организации и институции са въведени модели на управление и оценки на продуктивността на служителите, познати от бизнеса.

Тези резултати дават вече добър резултат и Дания е страните с най-малка бюрокрация.

Бюрокрация

Висока степен на бюрокрация пречи на бизнес и предприемачество

Белгия	2.36
Великобритания	2.48
Франция	2.83
САЩ	3.37
Холандия	3.77
Ирландия	4.06
Швеция	4.41
Дания	6.06

Източник: *The World Competitiveness Yearbook 2005, IMD*

Забележка: По-високият резултат означава по-малка бюрокрация

Изводи

- Датската икономика, базирана на модела flexsecurity, който комбинира гъвкав пазар на работната сила с висока степен на социално осигуряване е успешен модел в условията на глобална конкуренция и отворена икономика.
- Дания е сред страните, които са традиционно сред първите в света по показатели като висока конкурентноспособност на икономиката, съчетана с ниска бюрокрация и ниско ниво на корупция.
- Икономическите реформи в Дания се извършват на базата на широк политически и обществен консенсус и имат дългосрочни перспективи.
- В подхода към реформите се изхожда прагматично и те са базирани на икономическите реалности в глобалния свят, които не са обект на политическа дискусия.
- В Дания не се дискутира необходимостта от реформи, а темпото на тяхното осъществяване. Едно от обвиненията на социалдемократическата опозиция към датското правителство е в липса на амбиции и смелост за реформи.
- В датските институции и фирми има know-how за управление на човешки ресурси и насърчаване на развитието на малки и средни предприятия, който може да бъде използван от българска страна при наличие на конкретни проекти и въпроси. Голяма част от тези организации имат опит с предаване на своите най-добри практики на Балтийските страни и имат положително отношение към възможността за сътрудничество с българската страна.